

Нааразычылык акциялары: коомдун рухий жана маданий абалынын көрсөткүчү

Дүйнөдө нааразылык акциялары коомдук турмуштун маанилүү бөлүгү. Бир жагынан, мындай акциялар коомдун адилеттүүлүккө умтулуусунун жана адам укуктарын коргоосунун көрүнүшү. Ал эми экинчи жагынан, агрессиянын жана ксенофобиянын белгиси. Ошондуктан мындай кыймылдар коомдун руханий-моралдык абалын жана анын жетилгендигинин ачык көрсөткүчү. Бул макалада адам укуктарын бузууга каршы нааразылыктар элдин дүйнөлүк коомдогу кадырын кантип көтөрөрүн, ал эми азчылыктар менен чет элдиктерге каршы агрессивдүү аракеттер өлкөнүн беделине кандай зыян келтирерин карап чыгабыз. Ошондой эле, билим берүү, дин, коррупциянын деңгээли, кадр саясаты жана тарбиялоо бул процесстерге кандай таасир этээрин талдайбыз.

Адам укуктарын бузууга каршы нааразылыктар - коомдун жетилгендигинин жана асылдыгынын көрсөткүчү. Мындай акциялар жарандардын аң-сезиминин жогорку деңгээлин, адилеттүүлүктү жактоого, алсыздар менен басмырлангандарды коргоого даяр экенин айгинелейт. Мисал катары, 1960-жылдардагы АКШдагы жарандык укуктар үчүн күрөштү алсак болот. Мартин Лютер Кинг сыяктуу лидерлер миллиондогон адамдарды расалык басмырлоого каршы тынч нааразылыктарга шыктандырган. Бул акциялар расага карап элди бөлүү мыйзамдарынын четке кагып, америкалыктардын дүйнөлүк коомдогу беделин көтөрүп, коомдун өзүн-өзү тазалоого жана прогресске жөндөмдүү экенин көрсөткөн.

Буга карама-каршы, азчылыктар менен чет элдиктерге каршы жоон топтун агрессиясы уят көрүнүш жана коомдун руханий-моралдык абалынын төмөн экенин көрсөткүчү. Мындай аракеттер көбүнчө ксенофобия жана сабатсыздыктан келип чыгып, жалган маалымат жана стереотиптерден азыктанат. Кээ бир өлкөлөрдөгү ксенофобиялык маанайдын акыркы жылдардагы өсүшү, мигранттарга жана качкындарга кол салуулардан көрүнүп турат. Мындай терс көрүнүштөр өлкөнүн эл аралык аренадагы беделине гана доо кетирбестен, элдин ынтымагына доо кетирип, жаңжалдарды жаратат.

Билим берүүнүн абалы коомдун руханий-маданий абалын түзүүдө негизги ролду ойнойт. Билимдин жогорку деңгээли сынчыл ой жүгүртүүнүн жана сабырдуулуктун өнүгүшүнө өбөлгө түзөт жана азчылыктар менен чет элдиктерге каршы агрессияны азайтат. Мисалы, Финляндияда билим берүүнүн жогорку деңгээли, инклюзивдүүлүк менен теңдик маселелерине көңүл буруусу жарандык аң-сезимдин жана коомдогу адилеттиктин жогорку деңгээлин сактоого жардам берүүдө.

Дин да коомдун моралдык баалуулуктарына чоң таасир этет. Диний уюмдар тынчтыкты жана сабырдуулукту насааттаган өлкөлөрдө азчылыктар менен чет элдиктерге каршы агрессиянын деңгээли кыйла төмөн. Мисалы, Канаданын көптөгөн диний лидерлери мигранттар менен качкындардын укуктарын активдүү колдоп, коомдогу урмат-сыйды сактоого жардамдашат.

Коррупция коомдун маданий абалына таасир этүүчү маанилүү факторлордун бири. Коррупциянын жогорку деңгээли жарандардын мамлекеттик институттарга болгон ишенимин бузуп, агрессия менен зомбулуктун өсүшүнө алып келет. Жаңы Зеландия сыяктуу коррупциянын төмөн деңгээли бар өлкөлөрдө жарандар өкмөткө ишенишет жана адам укуктары үчүн тынч нааразылыктарга катышууга дайым даяр болушат.

Кадр саясаты жана тарбиялоо да коомдун моралдык абалын түзүүдө чоң роль ойнойт. Башкаруучу түзүмдөрдө компетенттүү жана адилеттүү адамдардын болушу укук тартибин жана коомдогу адилеттикти чыңдоого өбөлгө түзөт.

Тарбиялоо системасы жаштардын адам укуктарын урматтоосун жана сабырдуулугун калыптандырууга багытталган болушу керек. Мисалы, Швецияда балдарды теңдик жана башка маданияттарды урматтоо духунда тарбиялоого чоң көңүл бурулат, бул коомдун гармониялуу өнүгүшүнө жардам берет.

Адам укуктарын бузууга каршы нааразылыктар жана азчылыктар менен чет элдиктерге каршы агрессия коомдун маданий абалынын эки карама-каршы көрүнүшү. Биринчиси жетилгендикти жана асылдыкты көрсөтүп, элдин дүйнөлүк коомдогу беделин көтөрөт. Экинчиси, тескерисинче, уят жана төмөндүктүн белгиси болуп, өлкөнүн беделине доо кетирет. Билим берүү, дин, коррупциянын деңгээли, кадр саясаты жана тарбиялоо бул процесстерди түзүүдө негизги роль ойнойт. Ошондуктан адилеттүү жана сабырдуу коомду түзүү үчүн бул чөйрөлөрдүн өнүгүшүнө өзгөчө көңүл буруу керек, бул жарандардын адам укуктарын коргоого жана агрессия менен стереотиптерге каршы турууга даяр болушуна өбөлгө түзөт.

Мамбеталиев А.Э. (PhD).

<https://sites.google.com/view/textter>

22.05.2024.